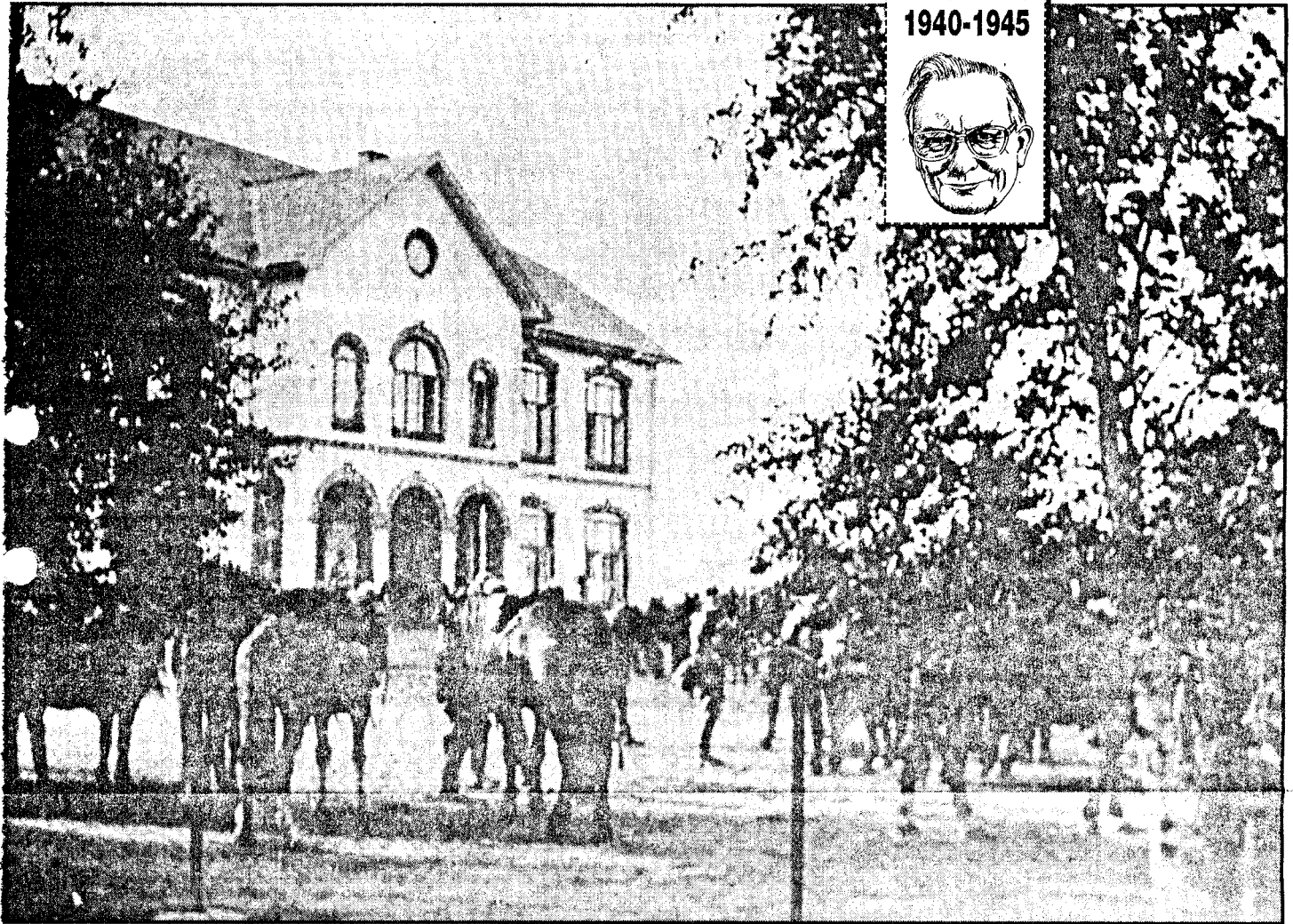

FRA KRIGENS
HVERDAG I SKI
1940-1945

AV ERLING RØNNEBERG

Kontra skole inntatt av tyskere i mai 1940. (Foto: Ski historielag)

Formannskapets henstilling hadde ikke ført til det forønskede resultat, og Østlandets Blad rettet 15. mai 1940 noen ord i alvor til Skis befolkning:

Man hadde sett flere eksempler her på Ski på at skoleungdom i tide og utide søkte hen til de tyske soldaters kaserner, og man hadde sett økende jentetraffikk til de samme kaserner.

Til og med voksne folk tillot seg i uødig diskusjon med tyskerne, skrev Østlandets Blad. Det førte etter avisens mening ingensteds hen og kunne bare medvirke til ubehageligheter overfor den enkelte som overfor alle i Ski-byen.

Avisen nevner ikke hvor «kasernene» lå, men Kontra skole og deler av Realskolen var om ettermiddagen 7. mai blitt beslaglagt av en tysk offiser. Allerede neste morgen kom således 167 tyske soldater til Kontra. Beslagleggelsen var i påvente av at brakker skulle bli ferdigstilt på Depotet (Monsrud).

Den tyske kommandant klaget 31. mai til stedets politi over Ski-befolkningens opptreden. Det var som følge av episoder som var inntruffet en av de siste dagene.

Det var særlig ungdom som det gjaldt. Kommendanten opplyste via Østlandets Blad at de som ved steinkast, fornærmelige titrop eller på annen måte forulempet tyske soldater, risikerte å bli skutt.

Samme dag annonserte politimes-

teren i Østlandets Blad. Det ble på det strengeste advart mot å fornærme eller forulempe de tyske soldater eller personer som var i følge med dem.

I etterfølgende møte i Ski kommunestyre ble befolkningens opptreden satt under debatt.

De ordensregler for befolkningen som formannskapet hadde vedtatt, syntes å være lite effektive, sa Arne Kolbjørnsen.

Det er mye spetakkel langs veiene, spesielt de to siste lørdagene. Det er jo flere individer som blir nok så «sterke» ut over kvelden, og i van-skelige tider som nå, kan deres handlinger bli til skade for oss alle. Jeg så det som betydningsfullt at noe ble gjort, men hvis bestemmelsene ikke blir etterfulgt bedre enn nå, er det vel kanskje bedre å oppheve dem.

Ordfører Eger understreket Kolbjørnsens ord meget sterkt.

Det var i formannskapet nok så megen indignasjon over den opptreden som unger og unge jenter viser, så man fant det formålstjenlig å rette denne henstilling til lensmannen. Noen hjelp har det ikke vært. Søndag f.eks. var Kirkeveien så å si blokkert av nysgjerrige.

Andersen: Hvis ingen påser at henstillingen blir fulgt, er regelen mer til skade enn til gagn.

Underland: Den må stå. Det må kunne gå an for stedets politi å opprettholde orden.

Oppe ved meg (ved Mork) har vi disse flokkene av gutter og jenter hver eneste kveld. Lensmannen må kunne jage dem vekk, både der og andre steder.

Larssen:

Det var ikke formannskapets mening at det skulle holde noen kustus over befolkningen. Henstillingen kom fordi man mente den tjente stedets interesser. Oppstår det en eller annen uforstandig handling, går det ut over hele stedet. Befolkningen må innse at dette ikke er kommet for å legge noen tvang på den. Vi skal ikke være noe overpoliti, men vil gjerne at befolkningen skal opptre som det sømmer seg under nåværende forhold. Det er også de militære myndigheter enige i. De ønsker intet heng over sine soldater og ønsker ikke å medvirke til uholdbare tilstander her.

Stenerud:

Når tullet er kommet herom fra lensmannen, går vel folk ut fra at henstillingen ikke skal følges. Skulle kommunestyret gjøre noe, måtte det være å henstille til lensmannen å godta henstillingen fra formannskapet.

Ordføreren:

Vi kunne selvfølgelig få bestemmelsene inn i politivedtektene, men den vei er lang å gå. Jeg så gjerne at kommunestyret ga formannskapets henstilling sin tilslutning.

Kolbjørnsen:

Det kan tenkes at politiet er overbebyrdet med arbeid nå, så det ikke kan befatte seg med denne sak. Men det

te er en så farlig sak at man heller bør leie et par mann til lørdag og søndag å kontrollere de farligste strøk.

Noe vedtak ble ikke truffet.

Natt til søndag 17. november 1940 ble det så begått hærverk på en del av de veivisere som var satt opp av tyske myndigheter. Det var særlig veivisere på Gamleveien som det gikk ut over. Gutte-banden som hadde ødelagt veiviserne, ble knepet 9. januar 1941. Det var fire-fem gutter som hadde spesialisert seg på denslags hærverk. De tilstod og ble belønnet med store mulktier.

Politi.

Tegn, emblemer, klær merker (f. eks. brikker) som vil kunne opfattes som uttrykk for en demonstrasjon må ikke bære. Politiet vil straks gripe inn overfor personer som bærer slike tegn eller merker.

FOLLO POLITI 30-12-1940.

Lensmannen rykket samtidig ut med en skarp advarsel i Østlandets Blad. Han gjorde oppmerksom på at hvis hærverk på veivisere m.v. langs veier og gater i Ski ikke opphørte, ville det bli tatt forholdsregler som ville gå ut over befolkningen i det regulerte strøk.

Han innskjerpet i annonsen politivedtektene for Ski, at barn under 15 år ikke skal streife om på offentlige veier etter kl. 20. Foreldre og forsatte var ansvarlig for at barna var hjemme etter denne tid.

7. april 1941 meddelte Østlandets Blad at all slags demonstrasjoner var strengt forbudt 9. april. Det var forbudt å avbryte arbeidet, å heise flagget på halv stang eller å bære demonstrative tegn som sørgeflor o.l.

Follo Politi innskjerpet i annonse samme dag at nedrivning, ødeleggelse eller besudling av oppslatte offentlige kunngjøringer medførte straffansvar.

Alle slags demonstrasjoner under åpen himmel og i lukkede rom ble forbudt også 17. mai. Forbudet omfattet særlig opptog og sammenstillinger. Det var forbudt å synge nasjonalsangen i restauranter og offentlige lokaler. Overtredelse ville bli straffet.

Østlandets Blad skrev 25. juli 1941 at alle kongevennlige demonstrasjoner ville bli strengt straffet. Et par steder i distriktet hadde slike funnet sted. Det kunne ifølge avisen føre til alvorlige konsekvenser såvel for den enkelte utøver som for den bygd de forekom i.

Forbudet mot å bære merker, tegn, emblemer, klesplagg o.l. som ville kunne oppfattes som en demonstrasjon, ble samtidig innskjerpet.

Da krigen kom til Kråkstad og Ski

Østlandets Blad kom ikke ut tirsdag 9. april 1940. Onsdag 10. april brakte avisen i et stort oppslag på 1. side Vidkun Quislings proklamasjon til det norske folk. I proklamasjonen avsatte han regjeringen Nygaards-vold og kunngjorde sin egen opprørsregjering med navnene på sine «statsråder». På 1. side hadde avisen også et voldsomt angrep på de norske kommunister. Det tyske overfall på Norge ble omtalt først på 2. side. I samme nummer av avisen var det nevnt at en stor del av Ski-byens kvinner og barn hadde reist ut av distriktet. Evakueringen var blitt ledet av lensmann Westgaard og hans folk med assistanse av brannmannskaper, og det hele hadde gått greit og hurtig unna.

Behjndtgjærelser

Nødhjelpsasaret i Ski

Kvinnene i Ski ber befolkningen støtte deres arbeid for hurtigst å skaffe bygda et nødhjelpsasaret.

Vi trenger mange penger! Lister er utlagt hos Elise Brakke, Ski Menufakturforretning og i Østlandets Blad.

Hvis nogen vil gi laken eller ulltepper er vi takknemlige.

Ski arbeiderrådet.

Ski Bondekvinnelag.

Ski Husmorforening.

Ski Røde Kors.

Ski Sanitetsforening.

Ski Skogbygds Sanitetsforening.

Ski Vel's årsmøte og Ski skytterlags fest var blitt avlyst, mens kvinnene i Ski i en annonse ba befolkningen om støtte til hurtigst mulig å skaffe bygda et nødhjelpsasaret. Meningen var at et antall senger med laken, putevar etc. skulle stå ferdige for eventuelle påkommende tilfeller. Snøen lå fremdeles høy langs veikantene og bortover jordene, og i skogen var den enda over halvmeteren høy. Det ble en sen vår, skrev avisen. Allerede uken etter kunne

Østlandets Blad melde at kvinner og barn var kommet tilbake til Ski-byen etter evakueringen, og at alt snart var i normal gjenge.

Men været viste seg fortsatt fra sin sletteste side, med snøsludd og sur vind.

Ski el-verk advarte at alle abonnenter inntil videre måtte innskrenke forbruket av strøm til et absolutt minimum. Elektriske varmeovner måtte ikke brukes. Heller ikke strøm til vannvarming. Kun absolutt nødvendig belysning kunne benyttes. Alle som hadde vedkomfyr, måtte bruke denne til koking og baking.

Grunnen var en feil på fjernledningen. Man behøvde 1200 kilowatt, men fikk bare 400.

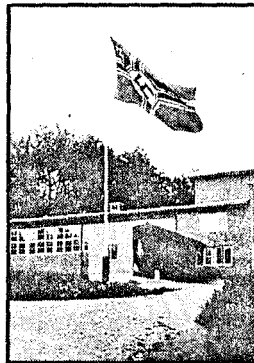
Mandag kveld 15. april holdt Ski kommunestyre møte, med forbausende få til stede ifølge Østlandets Blad. Da møtet begynte, var bare 11 av 20 møtt frem.

Det var for øvrig samme dag general Erichsen beordret de norske styrkene i Østfold til å gi opp kampen og gå over grensen til Sverige.

Kommunestyret behandlet endring i reguleringsplan, forpaktning av Krokhol, ny transformator, budsjettforslag for kommuneskogene og elverkets budsjett.

Det ble nevnt at fordi strømleveransen til kommunen var blitt redusert fra 1200 til 400 KW, var bl.a. Nordbyveien og Langhus koblet ut. Ski sentrum og skogbygda måtte prioriteres. I møtet ble det bedt om at man i stedet vurderte å fordele strømmen med tre-fire timer på hver skolekrets.

Spørsmålet om å oppta arbeid med bombesikre rom i Ski-byen ble reist. Til nå hadde bare tyske fly trafikkert over distriktene her, men man kunne aldri vite. For kommunen var det en uøselig oppgave nå, ble det sagt. Og Ski Vel kunne på ingen måte løse den alene. I samme møte ble matforsyningen i Ski diskutert. Transportvanskeligheter hadde skapt en viss varemangel som ordføreren lovet skulle rettes. Det var kommet

Hakekorset valet over realskolen, i dag Ski ungdomsskole, i mai 1940. (Foto: Ski historielag)

flere mennesker inn fra Oslo enn det hadde flyttet ut, noe som ikke hadde gjort saken lettere.

Det ble av flere representanter bedt om at man kom til en forståelse med kommandanten, slik at kjøpmennene uhindret kunne reise til Oslo etter varer. Til nå var all privat bilkjøring stanset. Østlandets Blad hadde ikke nevnt det med et ord, men det var tydelig at Ski allerede var inntatt av tyskerne.

Fredag 19. april hadde avisen for øvrig en lengre beretning om kampene ved Fossum bro i Askim. Forsøket på å sprengne broen hadde blitt mislykket, og ødeleggelsene i og omkring Askim var store. Det var for øvrig ved Fossum bro at den unge landbrukskandidat Ivar Herrestvedt hadde funnet sin død 15. april. Han var den første fra Ski som ble et offer for krigen. Fenrikene Ole Ingulstad og Torstein Fennefoss også fra Ski var blitt tatt til fange og satt internert i Østfold.

RO OG ORDEN

For øvrig hersket det ifølge Østlandets Blad for 19. april ro og stilhet over hele Follo. Politiet hadde etter ordre fra den tyske kommandant satt ut vakter ved broer etc. for å hindre eventuelle sabotasjehandlingar.

Rolf Dahl annonserte at han hadde appelsiner! og Ole Løkke at forretningen hadde gode, varme vinterklær!

Follo Politiet advarte i samme nummer av avisen etter ca. 200 reservopolitifik til vaktjeneste: friske, pålitelige menn, fortrinnsvis mellom 35 og 50 år.

Men reservopolitiet ble allerede først i mai redusert fra de ca. 200 til 70-75 mann. Av disse hadde Ski en tredjepart. Årsaken til reduksjonen var at det i hele distriktet hadde vært stille og rolig den hele tid og ikke forekommet noe som kunne gi grunn til å holde en større politistyrke til enhver tid.

Reservopolitiets mørke punkt var avlønningen. Til nå hadde ingen av folkene fått utbetalt en øre for sitt arbeid og heller ikke visste de hva de ville få.

Den 14. mai ble så alt reservopolitiet inndratt. Det ble funnet unødvendig fordi det i den måned reservopolitiet hadde vært i virksomhet, ikke hadde funnet sted sabotasjehandlingar av noen som helst art.

Grepet strammet seg.

Melrasjonering ble innført fra mandag 29. april

Blending ble påbudt, og fotgjengere ble bedt om å være forsiktige under blendingen på grunn av det minimale lys bilene ble tillatt å føre.

Alle militære våpen og all ammunisjon ble påbudt innlevert.

Follo Politiet meddelte at det var strengt forbudt å rive ned oppslag fra de tyske eller de norske myndighetene.

Den 29. april ble ifølge Østlandets Blad spørsmålet om splitsikre rom for Ski-byen igjen brakt på bane i formannskapet, likeledes tiltak for å sikre befolkningen mot ulykker hvis sprengstoff-fabrikken på Drømtorp skulle bli bombet.

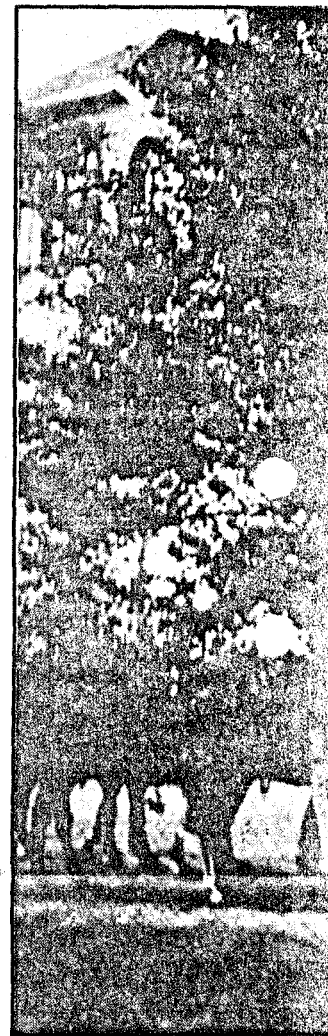
Fra Landbruksdepartementet forelå i samme møte skrivelse av 24. april med anmodning om å ta opp et energisk arbeid for å få produksjonen av matnyttige vekster så stor som på noen måte mulig kommende sommer. Departementet ga i denne anledning visse forskrifter for hva som kunne og burde gjøres.

Ved siden av dette besluttet formannskapet å nedsette et utvalg for å forestå potet- og grønnsakdyrkingen innenfor Ski-byen. Til sådant utvalg ble oppnevnt sekretær Wilhelm Klose, formann, og Ski Bionærforenings styre som øvrige medlemmer.

Det ble også besluttet å rette en henstilling til forsyningsnemnda om å gjøre Ski Bondeklag og kommunens kjøpmenn oppmerksom på at det pågikk oppkjøp i Ski av poteter til andre bygder. Man henstilte derfor til dem å erindre bygdas eget behov og ikke lense sine beholdninger.

Formannskapet henstilte samtidig til styret for kommuneskogene og Ski landbrukslag å utvide vedhugsten så vedbehovet for kommende vinter ble dekket. Etter fremkommet oppgave ville det til husbruk i alt behøves ca. 2.900 favner ved, i tillegg til det som trengtes til industri og skoler, i det man ikke fikk anledning til å bruke importert brensel.

En innsender til Østlandets Blad 1. mai bad i forbindelse med matauken innstendig om at ubenyttede tonner i Ski sentrum ikke måtte bli liggende brakk til sommeren. På et stort møte på Realskolen, holdt etter ini-

tativ av forsyningsnemnda, ble kriseforanstaltningene drøftet. Konklusjonen var at det manglet penger, penger og atter penger.

- OG UORDEN

Formannskapet besluttet også 29. april å henstille til lensmannen å pålegge stedets befolkning følgende ordensregler:

- Barn og skoleungdom skal være i sine hjem etter kl. 20.
- Stedets voksne befolkning som ikke har nødvendige ærend å utrette, skal ikke ferdes på veiene etter kl. 22.
- Stedets politi må ikke tillate at barn eller ungdom samler seg i klynger på veier eller søker hen til steder hvor de intet har å gjøre.

Wilhelm Klose jr. gikk samme dag som formannskapets forslag til ordensregler forelå, hardt ut mot disse. I et innlegg i Østlandets Blad 3. mai skrev han bl.a.:

Befolkningen i Ski har aldri vist seg uverdigg den selvstendighet som den råder over. Hvorfor skal da Ski-folket bindes av bestemte klokkeslett? Hvis et slikt tiltak skulle vise seg å være nødvendig, så var forvisset om at de tyske myndigheter ordner den slags ting. Det er slett ikke nødvendig å hjelpe dem med å holde slik justis...

La oss, nå når sommeren kommer, få den anledning vi kan til å nyte årstiden og trekke all den friske luft som oppskattede nerver trenger!

Potetopptaking på Krokhol. (Bilde utlånt av Alvhilde Gjævik)